

Venäjän gerundien suomentaminen

INKERI VEHMAS-LEHTO

Kääntämistä koskevissa esitelmissä ja kirjoituksissa on yleensä liikuttu hyvin abstraktilla tasolla: on esitetty teorioita ja malleja sekä pohdittu käännöstutkimuksen tavoitteita. Käytännön käännösongelmiin on valitettavasti kajottu harvoin. Venäjän gerundien suomentamista käsitelinkin juuri aiheen konkreettisuuden vuoksi.

1. Venäjän gerundit

1.1. Gerundien suhde lauseeseen

Venäjän gerundit ovat verbaaliadverbeja. Ne esiintyvät virkkeessä yleensä gerundirakenteena (деепричастный оборот).

- (1) *Работая, он свистел.* Hän vihelteli *tehdessään työtä.*
- (2) *Кончив чтение, молодежь долго спорила.* *Lukaituaan lukemasta* nuoret väittelivät pitkän aikaa.

Gerundirakenne on lauseenvastike, jossa

gerundin lisäksi voi olla normaaleita verbin määritteitä (objekti, predikaatiivi, adverbiaali). Kieliopillista subjektia gerundirakenteessa ei ole koskaan, mutta gerundin ajatussubjektiksi ymmärretään predikaatiiverbin kieliopillinen subjekti. Jos matriisilauseessa ei ole kieliopillista subjektia, voidaan gerundirakenteen ajatussubjektiksi joskus ymmärtää lauseen ajatussubjektia:

- (3) *Не любя, невозможно понять жизнь.* *Jos ei rakasta,* ei voi ymmärtää elämää.

- (4) *Исследуя условные рефлексы, можно заранее предсказать наступление судорог.* *Tutkimalla* ehdollisia refleksejä pystytään ennustamaan, milloin [potilas] saa kouristuksen.

1.2. Gerundien merkitykset

Nykyvenäjässä käytetään enimmäkseen kahta gerundia: imperfektiivisistä verbeistä *a* tai *я*-suffiksilla muodostettavaa, jota kutsutaan usein gerundin preesensiksi, ja perfektiivisistä verbeistä *в*, *вши* tai *шу*-suffiksilla muodostettavaa, jota taas kutsutaan usein gerundin preteritiksi. Nämä nimitykset ovat kuitenkin harhaan johtavia, sillä »gerundin preesensin» toiminta ei suinkaan välttämättä tapahdu nykyajassa eikä »gerundin preteritin» mennessä ajassa. Tämän vuoksi on parempi käyttää nimityksiä *imperfektiivisen verbin gerundi* ja *perfektiivisen verbin gerundi*. Gerundin merkitys määräytyy nimenomaan verbin aspektin eikä gerundia muodostavan suffiksin mukaan.¹

¹ Tämä on tärkeää muistaa varsinkin sen vuoksi, että suffikseja voidaan merkityksen muuttumatta joskus käyttää tavallaan ristiin. Venäjässä on nimittäin kaksi muutakin gerundia: 1) *-ти* -loppuisten perfektiivisten verbien gerundin normaali suffiksi onkin *a/я* (*принеся, уведя*). Tällainen gerundi voidaan muodostaa myös joistakin muista perfektiivisistä verbeistä. Merkitys on sama kuin *в/вши/шу* -tunnuksisilla gerundeilla. 2) Joistakin imperfektiivisistä verbeistä on vielä — varsinkin kieltosanan jälkeen — käytössä vanhahtava *в* tai *вши*-tunnuksinen gerundi (*не умея, не быв*). Merkitys on sama kuin *a/я*-tunnuksisilla imperfektiivisten verbien gerundeilla. (Ks. esim. Ojanen—Halko 1972: 206—207).

Havaintoja

1.2.1. Gerundien perustehtävänä on ilmaista eri toimintojen aikasuhdetta.

a) Imperfektiivisen verbin gerundilla ilmaistaan sellaista toimintaa, joka tapahtuu yhtä aikaa kuin sen finiittiverbin toiminta, jota gerundi määrittää. Samanaikaisuus säilyy, olipa finiittiverbi preteritissä, preesensissä tai futurissa, sillä gerundi ilmaisee nimenomaan suhteellista, ei absoluuttista aikaa:

(5) *Сестра сидела у окна, читая книгу.*
Sisar istui ikkunan luona *lukemassa* kirjaa ~ Sisar istui ikkunan luona *ja luki* kirjaa ~ Kun sisar istui ikkunan luona, hän *luki* kirjaa ~ *Kun* sisar *luki* kirjaa, hän istui ikkunan luona.

Сестра силит у окна, читая книгу.
Sisar istuu ikkunan luona *lukemassa* kirjaa jne.

Завтра она опять будет сидеть у окна, читая книгу. Huomenna hän istuu taas ikkunan luona *lukemassa* kirjaa jne.

Gerundin funktiona on tällöin siirtää kahdesta samanaikaisesta toiminnasta vähäpätöisempänä pidetty taka-alalle. Gerundirakenteen voi korvata rinnasteisella pääauseella tai temporaalisella sivulauseella.

b) Perfektiivisen gerundin ilmaisema toiminta taas useimmiten edeltää finiittiverbin toimintaa:

(6) *Купив билеты в театр, мы пошли в кафе. Остевтаамте* teatteriliput lähdimme kahvilaan ~ Kun olimme ostaneet teatteriliput -- .

(7) *Купив билеты в театр, мы пойдём в кафе. Остевтаамте* teatteriliput lähdemme kahvilaan ~ Kun olemme ostaneet teatteriliput -- .

Tällaisen gerundirakenteen lähin syntaktinen synonyymi on temporaalilause.

c) Melko usein perfektiivisen gerundin toiminta on kuitenkin samanaikaista finiittiverbin toiminnan kanssa. E. E. Repinan (1939: 60) laskujen mukaan kahden kaunokirjallisen teoksen 398:sta perfektiivisen verbin gerundista 162:lla eli n. 40 prosentilla oli samanaikaisuuden merki-

tys. Tämä on siinä mielessä hämmästyttävän suuri luku, että samanaikaisuuden merkitystä ei kieliopeissa yleensä edes mainita.

Samanaikaisuuden merkityksen tyyppejä on mielestäni ainakin kaksi. Ensimmäinen on A. N. Gvozdevin (1967: 390) mainitsema perfektiivinen merkitys, jota V. V. Vinogradov (1972: 311) kutsuu resultatiiviseksi merkitykseksi, ts. jonkin toiminnan tuloksena syntyvän tilan merkitys. Tällöin varsinainen toiminta eli tilan muutos on tapahtunut ennen finiittiverbin toimintaa; vain toiminnasta aiheutunut tila (useimmiten asento) on jäljellä:

(7) *Собака, высунув язык, улеглась у ног хозяина.* Koira asettui *kieli pitkälään* isäntänsä jalkojen juureen (oik. työnnettyään kielensä ulos).

(8) *Дворник прокричал, сложив руки рупором: «Вон отсюда!»* Talonmies kiljaisi *kädet torvena suun edessä: «Alkakaa kalppia!»* (Oik. pantuaan kädet torveksi.)

(9) *По улице шла Анна, опустил голову.* Kadulla käveli Anna *pää painuksissa* (oik. painettuaan päänsä kumaraan).

Teksteissä on kuitenkin runsaasti sellaisia-kin perfektiivisen verbin gerundin ja predikaatin samanaikaisuutta ilmaisevia lauseita, joissa gerundin toiminnan tulos ei ole säilynyt. Lukemissani neuvostoliittolaisissa kirjoituksissa ei tosin ole tällaisia tapauksia hahmotettu erikseen perfektiivisestä merkityksestä:

(10) *«Дай его мне!» — рявкнул старик, топнув о землю ногой. «Анна се мигнула, укко ärjäisi ja polkaisi maata jallallaan.*

(11) *«Слишком знаменит?» — спросил Пилат, усмехнувшись. «Онко hän liian kuuluisa?» — kysäisi Pilatus *naurahtaen.**

(12) *«Так, так», — улыгнувшись, сказал Пилат. «Kas noin», Pilatus *sanoi hutyillen.**

(13) *«Отлично понимаю», — серьезно*

ответил Стравинский, *коснувшись* колена поэта, добавил: — «не волнуйтесь». »Ymmärrän varsin hyvin», vastasi Stravinski vakavana, *kosketti* runoilijan polvea ja lisäsi: »Älkää olko levoton».

- (14) Он дал записку профессору, *сказав* буфетчику, что нервы у него в полном беспорядке. Hän antoi lapun professorille *ja sanoi* myyjälle, että hänen hermonsa olivat täysin riekaleina.

Miksei yllä olevissa virkkeissä sitten ole käytetty imperfektiivisen verbin gerundeja, vaikka juuri niillä yleensä ilmaistaan predikaatin kanssa samanaikaista toimintaa? Selityksenä on ainakin näissä tapauksissa toiminnan hetkellisyys (esimerkeissä 10—13 gerundi onkin muodostettu momentaaniverbistä). Momentaanista toimintaa taas venäjässä voi ilmaista vain imperfektiivisellä aspektilla.

d) Joskus voi vastaan tulla myös sellainen perfektiivisen verbin gerundi, joka odotusten vastaisesti ilmaisee predikaatin toiminnan jälkeen seuraavaa toimintaa. Tällainen merkitys tulee kysymykseen vain silloin, kun predikaatti on virkkeessä ennen gerundia. Gerundi ilmaisee joko predikaatin toiminnan seurausta (esim. 15 ja 16) tai muuta sellaista toimintaa, joka tapahtuu välittömästi predikaatin toiminnan jälkeen (esim. 17; ks. Gvozdev 1952: 171—172).

- (15) Где-то близко ударил гром, *напугав* всех. Jossakin lähellä jyrähti ukkonen *ja* kaikki *säikähtivät*.

- (16) Под Казанью села на камень, *проломав* днище, большая баржа с персидским товаром. Kazanin luona ajoi karille iso lotja, jonka lastina oli persialaisia tavaroita. Lotjan pohja *puhkesi*.

- (17) Он бросил папироску на землю, *растоптав* ее двумя ударами ноги. Hän viskasi paperossin maahan *ja polkaisi* sitä pari kertaa jalallaan.

1.2.2. Perusfunktionsa, aikasuhteen ilmaiseamisen, lisäksi gerundeilla on monia muitakin merkitysmahdollisuuksia. Nä-

mä eivät kuitenkaan syrjäytä ajan merkitystä vaan muodostavat tavallaan uuden merkityskerroksen. (Perfektiivisen verbin gerundi on tällöin yleensä edeltävän toiminnan merkityksessä; samanaikaista toimintaa ilmaistaan vain imperfektiivisellä gerundilla.)

- a) Gerundi voi luonnehtia tekemisen *taraa*:

- (18) Старик приближался, тяжело *хромая*. Vanhus lähestyi raskaasti *ontuen*.

Tapaa ilmaiseva gerundi voi olla jopa täysin adverbistunut, jolloin se ei voi enää saada määritteitä:

- (19) Красноармейды *молча* стояли на углу. Sotilaat seisovivat *vaiti* kadunkulmassa.

- b) Joskus gerundi voi ilmaista myös keinoa (ks. myös esim. 4):

- (20) *Концентрируя* внимание зрителя в центре композиции, мастер, не смотря на определенные недостатки цветового плана, достигает глубокого эффекта. *Kiinnittämällä* katsojan huomion maalauksen keskustaän taiteilija on eräistä värienkäytön heikkouksista huolimatta saanut teokseen hyvin vaikuttavan.

- c) Gerundeja voidaan käyttää myös ilmaisemaan predikaatin toiminnan syytä (esim. 21 ja 22) tai ehtoa (esim. 23 ja 24). Näistä syyn merkitys on varsin yleinen. Harvinaisena esiintyy myös myönnytyksen merkitys (esim. 25):

- (21) *Чувствуя* жгучую боль в спине, Иван продолжал лежать, вместо того, чтобы пойти на тренировку. *Koska Ivan tuns*i polttavaa kipua selänsään, hän jäi makuulle eikä lähtenyt-kään harjoituksiin.

- (22) *Опоздав* на 10 минут, я решил вовсе не входить в класс. *Kun olin kerran myöhästynyt* jo 10 minuuttia, päätin olla ollenkaan menemättä tunnille.

- (23) Прилежно *занимаясь*, можно научиться играть на фортепиано. *Jos*

Havaintoja

harjoittelee ahkerasti, voi oppia soittamaan pianoa.

(24) Хорошо *выучив* русский язык, вы сможете работать переводчиком. *Jos opitte* venäjää hyvin, pystytte toimimaan kääntäjinä.

(25) Ежедневно *занимаясь* гимнастикой, я все же чувствую себя вялой и бессильной. *Vaikka voimistelen* joka päivä, tunnen itseni veltoksi ja voimattomaksi.

Gerundien merkitykset eivät siten ole aina selviä ja yksiselitteisiä, vaan ne voi usein tulkita monellakin eri tapaa.

d) Imperfektiivisen verbin gerundia käytetään myös useissa kiteytyneissä ilmauksissa, jolloin gerundin tekijänä ei tarvitse olla lauseen subjekti vaan *sinä* on kuka hyvänsä. Tällaisia ilmauksia ovat mm. *прямо говоря* 'suoraan sanoen' ja *короче говоря* 'lyhyesti sanoen'.

Lisäksi on gerundimuotoja, joita käytetään miltei prepositioina: *судя по* 'päätellen', *считая* 'mukaan lukien', *исходя из* 'perusteella', *учитывая* 'huomioon ottaen', *начиная с* 'alkaen', *кончая с* 'saakka'.

Havaintojeni mukaan gerundeja on kaunokirjallisissa teksteissä huomattavasti enemmän kuin asiateksteissä. Myös eri merkitysten taajuus on kaunokirjallisuudessa ja asiateksteissä erilainen. Kaunokirjallisuudessa gerundit ilmaisevat useammin puhdasta aikasuhdetta: asiateksteissä taas kausaalinen merkitys on tavallinen. Ero on aivan luonnollinen: aikasuhteen merkitys sopii hyvin kertovaan tekstiin ja kausaalinen merkitys taas selvittelevään ja pohdiskelevaan tekstiin.

2. Gerundien suomentaminen

Käännöksen laadulla on kaksi peruskriteeriä: käännöksen viestin tulee (kulloisessakin viestintätilanteessa) vastata alkutekstin viestiä, mutta kielellisesti käännöksen tulee mukautua kohdekielen normeihin. Käytännössä alkukielen rakenne kuultaa helposti läpi hyvänkin kääntäjän töistä. Tämä on tietysti ym-

märrettävää mutta ei suinkaan aina puolustettavissa, ei ainakaan silloin kun käännös on tarkoitettu julkaistavaksi ja suurenkin ihmismäärän luettavaksi.

Kaikki seuraavat esimerkit huonoista käännöksistä on poimittu julkaistuista teksteistä, joissa ei pitäisi olla sijaa tökerölle kielelle.

2.1. Imperfektiivisen verbin gerundin suomentaminen

2.1.1. Imperfektiivisen verbin gerundin vakiosuomennoksena — milloin onnistuneena, milloin epäonnistuneena — tuntuu olevan 2. infinitiivin instruktiivi.

Imperfektiivisen verbin gerundilla ja 2. infinitiivin instruktiivilla onkin todella yhteisiä tehtäviä. Ensinnäkin sekä 2. infinitiivin instruktiivia että gerundia käytetään kuvailemaan predikaatin tekemisen tapaa (vrt. kohtaan 1.2.2a):

(27) Poika katsoi tyttöön *каивaten*. Heräsin *säpsähtäen*.

Toiseksi useimpien kiteytyneiden ilmauksien (ks. kohtaa 1.2.2d) vastineena on suomessa vakiintunut ilmaus, jossa käytetään 2. infinitiivin instruktiivia.

Samantyyppiset käyttömahdollisuudet eivät suinkaan lopu tähän. Suomessa on ollut tapana sanoa kategorisesti, että 2. infinitiivin instruktiivi luonnehtii vain predikaatin tekemisen tapaa. Käytännön esimerkkien valossa tämä määritelmä on kuitenkin aivan liian suppea. Terho Itkonen (1982: 83) onkin luonnehtinut 2. infinitiivin instruktiivia onnistuneen varovasti näin: »Tämä verbinmuoto on eräänlainen kevyt predikaatin tekemisen saattelija: se osoittaa tavallisesti predikaatin tekemisen tapaa, ja sen tekijällä on silloin sama tarkoite kuin lauseen subjektilla.» Kuten oli puhetta (kohta 1.2.1a), venäjän imperfektiivisten verbien gerundilla voidaan ilmaista sellaista predikaatin kanssa samanaikaista toimintaa, jonka halutaan jäävän taka-alalle, ts. myös gerundia voisi usein luonnehtia predikaatin

tekemisen »keyveksi saattelijaksi». Tällaisissa tapauksissa 2. infinitiivin instruktiivi voi hyvinkin olla onnistunut tai ainakin käypä suomennos (ks. myös esimerkkejä 11 ja 12):

(28) — Я пустился в город, без милосердия *пришпоривая* бедного моего коня. Riensin kaupunkiin *kannustaen* hevosparkaani säälimättä.

(29) Клянусь Гриммами, Эзопом и Андерсеном, — сказал Эгль, *по-смотрявая* то на девочку, то на яхту, — это что-то особенное. Kautta Grimmin veljesten, Aisopoksen ja Andersenin, tämä on jotakin aivan erityistä. Egl sanoi *katsellen* vuoroin tyttöä ja vuoroin jahtia.

2.1.2. Terho itkonen toteaa mp., että 2. infinitiivin instruktiivi pyrkii kirjakielessä ryöstäytymään perustehtävistään paljon laajemmalle. Hän neuvookin purkamaan tämän muodon omaksi lauseekseen 1) silloin kun se »ei enää keyvesti saattele predikaattia eikä osoita sen tekemisen tapaa vaan on paljon itsenäisen lauseen veroinen» ja 2) silloin kun »sen ilmaisema tekeminen on hallitsevan verbin tekemistä myöhempi».

Käytännössä on mahdotonta sanoa, milloin 2. infinitiivin instruktiivi lakkaa keyvesti saattelemasta hallitsevaa verbiä. Tämä ratkaisu jää kielen käyttäjän, esim. juuri suomentajan, intuition varaan. Usein suomentaja tuntuu kuitenkin koneellisesti paikassa kuin paikassa kääntäneen imperfektiivisen verbin gerundin 2. infinitiivin instruktiivilla. Hänelle ei ilmeisesti ole tullut mieleenkään, että gerundille on runsaasti muitakin suomalaisia vastineita.

Seuraavissa esimerkeissä voitaisiin kömpelöt 2. infinitiivin instruktiivit korvata päälauseilla:

(30) Julkaistu suomennos: *Tuntien* tähän asti purkautumattoman vihan myllertävän sisimmässään Aksinja katseli mustien husten suortuvaa, joka oli valahtanut huivin alta Nataljan käsille. Parannusehdotus: Aksinja *tunsi*, kuin-

ka patoutunut viha myllersi hänen sisimmässään, kun hän katseli – – .

(31) Julkaistu suomennos: *Nojautuen* etummaisen tieteen saavutuksiin puolue toteuttaa johdonmukaisesti linjaa, joka on tähdätty keskitetyn johtotyön lujittamiseen. Parannusehdotus: Puolue pyrkii johdonmukaisesti lujittamaan keskusjohtoista hallintoa. Tässä työssä puolue *käyttää hyväkseen* tieteen uusimpia saavutuksia.

2.1.3. Jos 2. infinitiivin instruktiivi ei tunnu soveltuvan suomennokseksi ja gerundia on käytetty puhtaasti temporaalisessa merkityksessä, voidaan usein käyttää 2. infinitiivin inessiiviä (eli 1. temporaalista lauseenvastiketta):

(32) »Kenties jokin juna lähtee parhailaan Donille», ajatteli Grigori ja *tuntien* äkillisen koti-ikävän pistoksen painoi päänsä alas. Par. *tuntiessaan*.

(33) Heinäsäiliöstä hän otti kölninvesipullon, sitten toisen, pienemmän, jossa oli denaturoitua spriiä, kaatoi kummankin sisällön kolmanteen pulloon ja *ravistellen* sekoitusta sekä *ihailen* sen väriä virkkoi puoliääneen – – . Par. *ravistellessaan: ihaillessaan*.

Toinen hyvä käännösvaihtoehto olisi tällaisissa tapauksissa monesti temporaalinen sivulause:

(34) *Käyttäen* aktiivisesti aineellisen kannustuksen edistykseksiä muotoja meidän on kehitettävä kaikinpuolisesti myös moraalisia kannustimia. — Parannusehdotus: *Samalla kun käytämme* aktiivisesti aineellisen kannustuksen edistykseksiä muotoja, – –

2.1.4. Gerundilla on tavan ja aikasuhteen ilmaisemisen lisäksi paljon muita merkityksiä, jolloin ei 2. infinitiivin instruktiivin pitäisi tulla edes kysymykseen sen suomennoksena. Muita ratkaisuja ei ole vaikea löytää. Esim. jos imperfektiivisen verbin gerundia on käytetty ilmaisemaan keinoa, sen voi kätevästi suomentaa 3. infinitiivin adessiivilla:

(35) *Käyttäen* sekä aineellisia että moraa-

Havaintoja

lisiä virikkeitä, *kannustaen* uudistus-toimintaa ja luovaa suhdetta työhön valtio myötävaikuttaa työnteon muodostumiseen jokaisen neuvostoihmisen ensitilaiseksi tarpeeksi elämässä. Par. *käyttämällä; kannustamalla.*²

(36) *Parannellen* talouselämän johtamisen muotoja ja menetelmiä valtio turvaa työn tuottavuuden kasvun -- . Parannusehdotus: Valtio kohottaa työn tuottavuutta *parantamalla* talouselämän johtamismenetelmiä -- .

2.1.5. Gerundin kausaalisten, konditionaalisten ja konsessiivisten merkitysten ilmaisemiseen ei suomessa ole sopivia nominaalimuotoja. Niiden asemesta voi käyttää esim. sivulauseita:

(37) *Являясь* традиционным торговым партнером Советского Союза, Италия накопила немалый положительный опыт осуществления торговли на двусторонней основе. *Koska Italia on* Neuvostoliiton perinnäinen kauprakumppani, sillä on melkoisesti myönteisiä kokemuksia bilateraalista kaupasta.

(38) *Определяя* большие возможности для взаимовыгодных связей в области торговли и промышленности, договор не решает коренных вопросов совершенствования и интенсификации нашей экономики. *Vaikka meillä* sopimuksen ansiosta *onkin* hyvät mahdollisuudet kehittää kaikille osapuolille hyödyllisiä kaupallisia ja teollisia suhteita, tämä ei kuitenkaan ratkaise talouselämämme tärkeimpiä ongelmia: talouselämän kehittämistä ja tehostamista.

2.1.6. Kielteisten gerundien käännöksiksi sopivat mm. rinnasteiset päälauseet ja erillaiset adverbiaaliset sivulauseet. Lisäksi ne voi usein kääntää 3. infinitiivin abessiivilla:

(39) Она растерянно смотрела на парня, *не зная*, что ответить. Tyttö katseli poikaa *tietämättä* mitä vastaisi.

2.2. Perfektiivisen verbin gerundin suomentaminen

2.2.1. Perfektiivisen verbin gerundin hyviä perussuomennoksia ovat 2. temporaalinen lauseenvastike ja temporaalinen sivulause, jonka predikaatti on menneen ajan tempuksessa:

(40) *Окончив* школу, Иван поступил в политехнический институт. *Päästyään* koulusta Ivan jatkoi opintojaan teknisessä korkeakoulussa ~ *Kun Ivan oli päässyt* koulusta, hän jatkoi opintojaan teknisessä korkeakoulussa.

Tällainen käännös luontuu tietenkin vain jos perfektiivisen verbin gerundia on käytetty perustehtävässään eli edeltävän toiminnan merkityksessä.

2.2.2. Toista temporaalirakennetta ei saa käyttää mekaanisesti, tapauksesta riippumatta, sillä kuten oli puhetta (ks. kohta 1.2.1 c), perfektiivisen verbin gerundi esiintyy varsin usein samanaikaisuuden merkityksessä. Näissä tapauksissa perfektiivisen gerundin kääntämiseen sopii kaikki se, mitä kohdassa 2.1 on sanottu imperfektiivisen gerundin kääntämisestä.

Käännösvirheet eivät ole kovin tavallisia, mutta niitäkin esiintyy:

(41) Jevgeni seurasi häntä kiireesti *jätettyään* oven auki. Po. Jevgeni seurasi häntä kiireesti *ja jätti* oven auki.

(42) *Tirkistettyään* avaimenreiästä hän näki, kuinka ukko oli kumartunut suutelemaan poikaansa olkapäähän -- . Po. *Tirkistäessään* -- .

Lisäksi näkee kankeita käännöksiä:

(43) *Vaiettuaan* yhtäkkiä hän meni ikku-

² Jos haluaa saada virkkeestä ymmärrettävämmän, sitä täytyy kyllä muuttaa radikaalimmin. esim. näin: Valtio pyrkii tekemään työnteosta jokaisen neuvostoihmisen perustarpeen. Niinpä se kannustaa työntekijöitä sekä aineellisesti että moraalisesti ja tukee kekseliäisyyttä ja uudistusmielisyyttä.

nan eteen, rummutti lasia ja *siirrytyään* sitten suurennetun valokuvan luo, joka esitti hänen poikaansa lapsena hoitajattaren sylissä, hän tarkasteli sitä silmiään siristellen – – . Par.: Yhtäkkiä *hän vaiken*i ja meni ikkunan eteen. Hän rummutti hetken lasia ja *siirtyi* sitten suurennetun valokuvan luo, joka esitti hänen poikaansa lapsena hoitajattaren sylissä. Hän tarkasteli kuvaa silmiään siristellen – – .

2.2.3. Silloin kun perfektivisen verbin gerundilla ilmaistaan syytä, ehtoa tai myönnytystä (ks. esimerkkejä 22 ja 24), luonnollinen käännös on sivulause.

2.2.4. Myös perfektivisen kielteisen gerundin käännökseksi sopii usein 3. infinitiivin abessiivi, koska siitä puuttuu ajan merkityselementti:

(44) Ни слова не сказав, он вышел на улицу. Sanaa *sanomatta* hän lähti ulos.

3. Vielä gerundien kääntämisestä

Gerundien monimerkitysisyys saattaa kääntäjän usein valintatilanteeseen: koska suomesta ei löydy kummallekaan gerundille sellaista vastinetta, joka kattaisi niiden koko merkitysalan, joudutaan joskus useastakin kulloiseenkin kontekstiin sopivasta käännösratkaisusta valitsemaan vain yksi ja näin tavallaan supistamaan gerundin potentiaalista merkitystä:

(45) *Гарантируя* безопасность Финляндии, советско-финляндский договор представляет собой хорошую основу для укрепления мира на севере Европы. Käännös 1 (syy): *Koska* Suomen ja Neuvostoliiton välinen *sopimus takaa* Suomen turvallisuuden, se on hyvänä pohjana rauhan lujittamiselle Pohjois-Euroopassa. Käännös 2 (keino): *Takaamalla* Suomen turvallisuuden Suomen ja Neuvostoliiton välinen sopimus lujittaa rauhaa Pohjois-Euroopassa.

Gerundeja käännettäessä pitäisi joka tapauksessa välttää kaavamaisuutta, ts. käyttää tilanteen mukaan muitakin kään-

nösratkaisuja kuin 2. infinitiivin instruktiivija ja 2. temporaalista lauseenvastiketta. Mm. sivulauseita olisi hyvä käyttää huomattavasti nykyistä enemmän.

Esittämäni käännösratkaisut eivät tietenkään ole ainoita autuaaksitekeviä. Tämän havainnollistamiseksi vielä pari aiemmista käännöksistä poikkeavaa ratkaisua:

(46) Подробно *рассматривая* гражданско-правовые отношения супругов в семье, автор статьи оставляет в стороне вопрос о правовом положении детей. Artikkelissa *käsitellään* yksityiskohtaisesti aviopuolisoiden siviilioikeudellisia suhteita; lasten oikeusasemaan *sitä vastoin* ei kiinnitetä huomiota.

(47) Стабильно и гармонично *развиваясь*, наши экономические отношения с Финляндией представляют собой образец успешного использования механизма разделения труда между странами с различными общественными системами. Neuvostoliiton ja Suomen taloussuhteet, *jotka kehittyvät* vakaasti ja harmonisesti, (t. Neuvostoliiton ja Suomen vakaasti ja harmonisesti *kehittyvät* taloussuhteet) osoittavat, kuinka voidaan onnistuneesti hyödyntää sellaisten maiden työnjakoa, jotka eroavat toisistaan yhteiskuntarakenteeltaan.

Varsinaisia sääntöjä siitä, miten gerundit pitäisi kulloinkin kääntää, ei siis voi antaa. *Perusteellinen kontrastiivinen tutkimuskin* (jossa ei siis pitäisi luottaa julkaisutujen käännösten kohdekielenmukaisuuteen) antaisi mahdollisuuden vain yleisluonteisiin ohjeisiin. Gerundeihin tulee suhtautua kuten kääntämiseen yleensäkin: sopeuttaa käännös sekä ulkoisen että kielellisen kontekstin vaatimuksiin.

L Ä H T E E T

GVOZDEV, A. N. 1952: *Otserki po stilistike russkogo jazyka*. Izd. Akademii ped. nauk, Moskva.

— 1967: *Sovremennyi russkij literaturnyi jazyk I*. Prosvestšenie, Moskva.

Havaintoja

ITKONEN, TERHO 1982: Kieliopas. Kirjayhtymä, Helsinki.

OJANEN, MUUSA—HALKO, ANNIKKI 1972: Opi venäjää 3. WSOY, Porvoo.

REPINA, E. E. 1939: Roľ dejepritištija v

sovremennom russkom literaturnom jazyke. — Russkij jazyk v škole 4, s. 59—62.

VINOGRADOV, V. V. 1972: Russkij jazyk. Vysšaja škola. Moskva.